

Rådet for legeetikk

Hardere klima for varslere

Klimaet for å varsle om kritikkverdige faglige forhold og etiske overtramp i norsk helsevesen hardner til. Men eventuelle varslere har helsepersonelloven i ryggen.

Det kom frem på et kurs om varslersproblematikk som ble holdt i Oslo 7. februar, i regi av Rådet for legeetikk.

Reidun Førde, rådets leder, definerte varsling som avsløring av ulovlig, urettmessig eller umoralsk praksis som er under kontroll av arbeidsgiver, og som en ansatt bringer videre til personer utenfor virksomheten.

– Varsling er en av de viktigste former for kvalitetssikring i helsevesenet, siterte hun tidligere redaktør i *British Medical Journal*, Richard Smith.

Tøffere klima

Etiske regler for leger oppfordrer – og helsepersonelloven § 17 pålegger – helsepersonell å varsle om kritikkverdige forhold ved norske helseinstitusjoner. Klimaet for å ta opp ubekvemme spørsmål er imidlertid blitt tøffere de siste årene, ifølge Førde, som viser til spørreundersøkelser i regi av Legeforeningens forskningsinstitutt for å studere legers helse og atferd, det såkalte Referansepanelet. 50 % av legene som deltok i undersøkelsen i 2000, oppgav at de synes det er vanskelig å kritisere kolleger for faglige og etiske overtramp. Det er en utbredt oppfatning av at man utsetter seg for en stor personlig belastning ved å kritisere kolleger: 15,4 % svarer ja på dette (1).

Høsten 2004 ble deltakerne stilt tilsvarende spørsmål. – De foreløpige resultatene tyder på at andelen som synes det er vanskelig å kritisere er minst like stor. Opplevelsen av at man utsetter seg for personlig belastning er større enn i 2000. Mange sier at de risikerer reaksjoner fra avdelingsledere, administrasjon og kolleger hvis de varsler om kritikkverdige forhold, fremholder Førde.

Fra litteraturen er det kjent at varsling i arbeidslivet generelt har store omkostninger for varsleren; utfrysing på arbeidsplassen, trusler, tap av jobb og økt forekomst av depresjon, angst og selvmord følger i kjølvannet. Internasjonale studier tyder på at den medisinske kulturen er autoritær og konfliktsky. I en norsk undersøkelse fra 1997 fremgår det at én av tre leger har vanskelig for å innrømme feil og ta kritikk (2).

Loven på sin side

Jusprofessor Jan Fridtjof Bernt slo ettertrykkelig fast at alt helsepersonell etter helsepersonelloven § 17, har en yrkesmessig plikt til å varsle om alle forhold som avviker kravet om faglig forsvarlighet.

– Varslingsplikten er etter loven ubetinget. Den er overordnet interne tjenestetemessige forhold. Det er ikke et rettslig vilkår at man først har gått tjenestevei, og det er ikke noe krav om at eventuell svikt har skapt en konkret farlig situasjon. Det som er viktig, er at feil rettes opp. Lovteksten er klar, men pakket inn i bomull av rundskriv 1–20/2001, mente Bernt.

– Fløyteblåsere er ikke noe ønsket element i norsk helsevesen, slik jeg tolker det, sa han.

Kultur for varsling

Allmennlegene Siri Håberg og Fridtjof Andersen har sammen varslet om kritikkverdige forhold ved et sykehjem. Deres erfaring er at det er viktig med arbeidsmiljøer som er åpne for bekymringsmeldinger og varsling, og som har forståelse for at kolleger har en felles interesse av at det som er galt blir rettet på.

– Det er nødvendig med bevisstgjøring av plikten til å varsle. Videre må de som sitter i ledelsen bevisstgjøres på at varsling er en bærebjelke i kvalitetsutvikling, sa Håberg og Andersen.

Asbjørn Hofslis, prosjektleder i Helse Midt-Norge RHF, ønsket å fokusere på organisasjoner hvor det er høyde for kritikk. Men det skal skje innenfor virksomhetens fire vegger og det skal skje tidlig og før beslutninger er fattet.

– Vi må klare å håndtere vanskelige etiske spørsmål innenfor egen organisasjon. Varsling må baseres på at man ønsker å bidra til at den organisasjonen man jobber i stadig blir bedre. Før man uttaler seg i det offentlige rom, må man spørre seg hvilke konsekvenser det har for arbeidsplassen, mente han.

Ingrid M. Høie

ingrid.hoie@legeforeningen.no
Avdeling for informasjon og helsepolitikk

Litteratur

1. Aasland OG, Førde R. Impact of feeling responsible for adverse events on doctors' personal and professional lives: The importance of being open to criticism from colleagues. *Qual Saf Health Care* 2005; 14: 13–17.
2. Akre V, Falkum E, Hoftvedt BO, Aasland OG. The communication atmosphere between physician colleagues: Competitive perfectionism or supportive dialogue? A Norwegian study. *Soc Sci Med* 1997; 4: 519–26.

Godkjenning av leger fra EU/EØS-land

Norge er gjennom EØS-avtalen forpliktet til automatisk å godkjenne (autorisere) helsepersonell fra andre EU/EØS-land forutsatt at den som søker autorisasjon kan legge frem nærmere bestemt dokumentasjon på at den gjennomførte utdanningen er i samsvar med krav fastsatt i de aktuelle EØS-direktivene. Et flertall av dem som autoriseres som lege på bakgrunn av utdanning fra EU/EØS-land, er norske borgere som har studert i et EU-land.

Sosial- og helsedirektoratet har i et brev til Statens autorisasjonskontor for helsepersonell (SAFH) klargjort og presisert vilkårene for gjensidig godkjenning av yrkeskvalifikasjon som lege. Dette gjelder dels vilkår for autorisasjon til søkere med utdanning fra ett av de nye medlemslandene, og dels forhold i tilknytning til krav om og gjennomføring av norsk turnustjeneste. Det siste er også aktuelt i forhold til autorisasjon av søkere med utdanning fra øvrige EU-land som ønsker å gjennomføre norsk turnustjeneste.

Les direktoratets presisering: www.legeforeningen.no/index.gan?id=60315

Hotellavtalen

Legeforeningen fortsetter samarbeidet med hotellkjedene Rainbow Hotels og Choice Hotels. Kjeden tilbyr varierte priser på overnatting. Spesielt i universitetsbyene er det fremforhandlet gunstige priser på rom/frokost. Flere av hotellene har også gode kurs- og konferansefasiliteter. I tillegg tilbyr Legeforeningens eget kurs og konferansesenter, Soria Moria Hotell og Konferansesenter, gunstige priser på kurs/konferanser samt overnatting.

Berg-Hansen Reisebureau (<http://marked.berg-hansen.no/velkomstweb/legeforeningen/>) skal benyttes ved bestilling av reiser som skal betales av eller søkes refundert fra Legeforeningen. Overnatting kan enten bestilles gjennom reisebyrå eller direkte til et av våre avtalehotell.

Les mer: www.legeforeningen.no/index.gan?id=60626

Engelskkurs for leger

I samarbeid med Colchester English Study Centre arrangerer Legeforeningen spesialkurs i engelsk for norske leger 1.–12.8. 2005. Pris per deltaker er 886 engelske pund, inkludert materiell og velkomstlunsj. Reise og opphold kommer i tillegg, og må ordnes av den enkelte. Studiesenteret tilbyr innlosjering i private familier for ca. 91 pund per person per uke. Andre overnattingsmuligheter er ved hotell, pensjonat eller ved Universitetet i Essex. Søknadsfrist er 1.6. 2005. Påmeldingsskjema og ytterligere opplysninger fås av Elisabeth Smith, tlf. 23 10 91 24.